

TYT TÜRKÇE · ÜNİTE 11 / 12 · DİL BİLGİSİ, YAZIM VE NOKTALAMA

Ekler ve Sözcük Türleri: TYT Hap Bilgi

ÖSYM 2018-2026 arasında bu üniteden **14 soru** sordu; 2023 dışında her yıl en az bir soru var. Altısı eklerin görevi, altısı sözcük türleri ve tamlamalar, ikisi sözcüğün yapısı.

ÖSYM'nin en sevdiği tuzak aynı biçimli eklerdir: "-ı" iyelik mi, belirtme mi; "-ları" çokluk mu, üçüncü çoğul kişi iyeliği mi? Notlar bu ayrımları soru sorarak çözmeyi, sonra sözcük türlerini, tamlamaları ve fiil kiplerini veriyor.

Bu üniteye
14 çıkmış soru (2018-2026)
bu bloktan yılda ~8 soru
14 ÖSYM tuzağı

① ÖSYM bu üniteden ne sordu?

14 sorunun 6'sı tek konudan geldi: Eklerin görevi.

Eklerin görevi ■■■■■■ 6 soru

2019/8 Üçüncü çoğul kişi iyeliği 2019/9 Belirtme durumu eki

2020/9 "Zamanı gelince": iyelik eki 2022/8 Parçada olmayan durum eki

2025/10 Çokluk ve belirtme eki 2026/8 İyelik eki almayan sözcük

Sözcük türleri ve tamlamalar ■■■■■■ 6 soru

2019/12 Zamir olmayan sözcük 2019/13 Dört sözcüğün türü sırasıyla

2020/10 Sıfat tamlaması olmayan cümle 2021/9 Cümlede olmayan dil bilgisi birimi

2022/9 "Karşı" edat, "böyle" sıfat 2024/10 Türü farklı tamlama

Kök, gövde ve yapım eki ■■ 2 soru

2018/8 İsim kökünden türeyenler 2018/11 Yapım eki almayan sözcük

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Türkçe testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

2 Kök, Ek ve Gövde

Kök ve ek

- Kök, sözcüğün anlamlı en küçük parçasıdır ve sözcükle **anlam ilgisi** taşır: "kalemlik"ın kökü "kalem"; "kale" değil, çünkü ikisi arasında anlam ilgisi yok.
- İsim kökü "-mak, -mek" almaz (göz, taş, yaş); fiil kökü alır (gör-, yaz-, sat-). Hem isim hem fiil olabilen kökler de var: ağrı, sıva, tat, barış.
- **Yapım eki** yeni bir sözcük türetir (göz → gözlük, yaz- → yazar); **çekim eki** sözcüğe cümlede görev verir, anlamını değiştirmez (göze, yazdım).
- Yapım ekleri çekim eklerinden önce gelir: göz-lük-çü-ler-e. Kök ile yapım eki birleşince **gövde** olur: gözlük, gözlükçü.
- Aynı ek yerine göre çekim ya da yapım eki olur: "Misafir çay içecek." (gelecek zaman, çekim) / "Soğuk bir içecek aldı." (isim yapan, yapım).
- Küçültme ve benzerlik ekleri (-cık, -ca, -msı, -mtırak, -cağız) alan sözcüğün türünü cümledeki görevi belirler: "küçücük ev" sıfat, "Yavaşça kalktı." cümlesinde zarf.

Kökü ve yapım ekini bulmak

- 1 Önce çekim eklerini at: işlemcilerin → işlemci.
- 2 Sonra yapım eklerini sondan geriye doğru at: işlemci → işlem → işle- → iş.
- 3 Kalan parça "-mak" alabiliyorsa fiil kökü, alamıyorsa isim köküdür: "iş" isim, "biç-" fiil.

↳ ÖSYM'nin sözcüklerinden "işlemci" ve "yaşanma" isim kökünden (iş, yaş), "etkileşim, esinlenme, biçim" fiil kökünden türemiştir. **TYT 2018/8**

Yapım eki var mı?

sözcük	ÇÖZÜMLEME
süreç	sür- + -eç: yapım eki var
varlık	var + -lık: yapım eki var
saygılı	say- + -gı + -lı: iki yapım eki
yeterlik	yet- + -er + -lik: iki yapım eki
kendinden	kendi + -n- + -den: kaynaştırma ve çekim eki, yapım eki yok TYT 2018/11

Yapısına göre sözcükler

- **Basit**: yapım eki almamış (kitap, yürü-). **Türemiş**: yapım eki almış (kitaplık, yürüyüş).
- **Birleşik**: iki sözcükten kurulmuş (bilgisayar, hanımeli).
- Çekim eki sözcüğün yapısını değiştirmez: "kitaplar" hâlâ basit, "kitaplıklar" türemiş.

3 Çekim Ekleri: ÖSYM'nin Tuzağı

İsim çekim ekleri

EK	ÖRNEK
Çokluk eki	-lar, -ler: kitaplar, evler
İyelik eki	kitabım, kitabın, kitabı; kitabımız, kitabınız, kitapları
Durum ekleri	Belirtme evi, yönelme eve, bulunma evde, ayrılma evden; ilgi (tamlayan) evin TYT 2022/8
İlgi eki -ki	Sıfat ya da zamir yapar: evdeki kitap, yarınki toplantı, benimki

Bu "-ı" hangi ek?

- 1 Sözcüğün önüne "**onun**" getir: anlam bozulmuyorsa iyelik eki (onun kitabı, onun zamanı).
 - 2 "**Neyi, kimi?**" sorusuna cevap veriyorsa belirtme eki: "Kitabı bitirdim." (Neyi?)
 - 3 Tamlamanın ikinci sözcüğündeki ek iyeliklidir: posta güvercini, mektup kâğıdı. Nesne olan sözcükteki "-ı" belirtmedir. TYT 2026/8
- ↳ ÖSYM "zamanı gelince" sözündeki "-ı"yı belirtme eki diye verdi; "onun zamanı" dendiği için iyelik eki. TYT 2020/9

"-ları" çokluk mu, çoğul iyelik mi?

Çokluk + tekil iyelik

Sahip tek

- Ali'nin kitapları: kitap-lar-ı
- Türk halkları, Oğuz boyları
- Bir sahibin birden çok varlığı

Üçüncü çoğul iyelik

Sahip çok

- Onların evi: ev-leri
- Çocukların okudukları kitap
- Sahip çok, varlık tek olabilir

- ↳ Sınama: başına "onun" ya da "onların" getir. Sahip çoksa ve ek "-ları" tek parçasaysa üçüncü çoğul iyeliklidir. TYT 2019/8

ÖSYM'nin ek soruları

- **Belirtme eki** nesnededir: "sahneleri ciddiye almak" (neyi?). Sıfat-fiil ve isim-fiilden sonra gelen "-ları" ise iyeliklidir: izledikleri, inanmaları. **TYT 2019/9**
- "Sözcükleri kullanmak" sözündeki "-leri" çokluk ve belirtmedir, üçüncü çoğul iyelik değil. **TYT 2025/10**
- Durum eki sorusunda her eki parçada tek tek işaretler. ÖSYM'nin parçasında belirtme eki yoktu; "-ı" ile biten sözcüklerin hepsi iyelikti. **TYT 2022/8**
- Fiile gelen "-lar" çokluk değil kişi ekidir: "Yarın gelecekler." İsimden fiil yapan "-la" ile geniş zaman "-r" de çokluk eki sanılır: "Mektubu yollar." (yol-la-r)
- "Ben" ve "biz" ilgi ekini "-im" biçiminde alır: benim, bizim.

4 Sözcük Türleri

Türü tanıma işaretleri

TÜR	TANIMA İŞARETİ
İsim	Varlık ya da kavram karşılar, çekim eki alabilir: kitap, sevgi, Ankara
Sıfat	İsimden önce gelip onu niteler ya da belirtir: sarı yaprak, üç kalem, bazı günler
Zamir	İsmi yerini tutar: bazıları, birkaçı, öteki, kendi. "Tüm, bütün, her" isimden önce gelince sıfattır. TYT 2019/12
Zarf	Fiili, sıfatı ya da başka bir zarfı niteler: daima, nasıl, çok hızlı TYT 2019/13
Edat	Önündeki sözle öbek kurar: gibi, kadar, için, -e karşı, -e göre TYT 2021/9
Bağlaç	Sözcükleri ya da cümleleri bağlar: ve, ama, ki, de, ne ... ne
Ünlem	Duygu ya da seslenme bildirir: eyvah, hey, ah
Fiil	"-mak, -mek" alır; iş, oluş ya da durum bildirir: koş-, büyü-, uyu-

Aynı sözcük, farklı tür

- İsmi önündeyse **sıfat**, fiilin önündeyse **zarf**: "hızlı tren" / "hızlı koştu".

- “Bu, şu, o” isimden önce gelirse sıfat (bu kitap), ismin yerine geçerse zamir (bunu okudum).
- “Karşı, doğru” yönelme ekinden sonra gelirse edattır: sabaha karşı, eve doğru. Ek almışsa isimdir: karşıya geçti. **TYT 2022/9**
- “Kadar, gibi” çekim eki alınca isimleşir: bu kadarını, onun gibisini.
- “Yalnız, ancak” “sadece” anlamında edat, “ama” anlamında bağlaç olur.
- “Daha” “henüz” anlamında zaman zarfı, karşılaştırmada miktar zarfıdır: “Daha gelmedi.” / “daha uzun”.
- Niteleyeceği isim düşen sıfat isimleşir ve ek alır: “sınıfın en çalışkanı”, “yaşlılar”. Ek almış adlaşmış sıfat artık isimdir. **TYT 2019/13**

Sıfatın türleri

TÜR	ÖRNEK
Niteleme (nasıl?)	sarı yaprak, sessiz oda, asıl konu
İşaret	bu ev, öteki yol, böyle bir gün
Sayı	üç kalem, ikinci kat, beşer elma, yarım ekmek
Belgisiz	bazı insanlar, birkaç gün, her yıl, tüm şehir
Soru	hangi kitap, kaç kişi

Zarfın türleri

TÜR	ÖRNEK
Durum (nasıl?)	yavaşça, hızlı hızlı, güzel
Zaman (ne zaman?)	şimdi, yarın, daima
Miktar (ne kadar?)	çok, az, daha, en, pek
Yer-yön	içeri, aşağı, geri; ek alırsa isim olur: içeriye
Soru	nasıl, niçin, ne zaman, ne kadar

Zamir, edat, bağlaç

- Zamir türleri: kişi (ben, onlar), işaret (bu, şunlar, ora), belgisiz (bazısı, hepsi, kimse), soru (kim, ne, hangisi), dönüşlülük (kendi).
- İyelik ekleri ve “-ki” de ek hâlinde zamirdir; soruda özellikle istenmedikçe zamir sayılmaz.
- “İle” birliktelik ya da araç bildirirse edat (arkadaşıyla geldi), “ve” anlamındaysa bağlaç (kalem ile defter).
- Bazı ekler edatın işini görür: “-ca” (gibi): çocukça; “-e” (için): seni görmeye geldim.
- Ünlem çekim eki alırsa isimleşir: “Bu ahların sonu yok.”

5) Tamlamalar

Tamlama türleri

TÜR	ÖRNEK
Belirtili isim tamlaması	Tamlayan -ın, tamlanan -ı alır: bahçenin kapısı, evin odası TYT 2024/10
Belirtisiz isim tamlaması	Sadece tamlanan ek alır: kapı kolu, kamyon kasası
Zincirleme isim tamlaması	İç içe tamlamalar: okul bahçesinin duvarı
Takisiz isim tamlaması	İki sözcük de ek almaz, genellikle neyden yapıldığını bildirir: tahta kaşık, demir kapı
Sıfat tamlaması	Sıfat + isim; sıfatın türü önemli değil: gördüğüm rüya, üç kitap, bu ev TYT 2020/10

Tamlamanın türünü bulmak

1 İkinci sözcükte iyelik eki var mı? Varsa isim tamlaması, yoksa sıfat tamlaması olabilir.

2 İsim tamlamasında ilk sözcük "-ın" almışsa belirtili, almamışsa belirtisiz

3 "-dığım, -digi" ekli sözcük sıfat-fiildir: "gördüğüm rüya" iyelik taşısa da sıfat tamlamasıdır, çünkü "rüya" iyelik almamış. TYT 2024/10

↳ "Cümlede sıfat tamlaması yok" demek için her isim öbeğini tek tek sına: "kas hareketleri" gibi isim tamlamaları sayılmaz. TYT 2020/10

6) Fiil, Kip ve Ek Fiil

Kipler

KİP	EK VE ÖRNEK
Görülen geçmiş zaman	-dı: geldi
Öğrenilen geçmiş zaman	-mış: gelmiş
Şimdiki zaman	-yor ya da -makta: geliyor
Gelecek zaman	-acak: gelecek
Geniş zaman	-r, -ar, -ır; olumsuzu -maz: gelir, gelmez TYT 2025/10
Dilek kipleri (zaman bildirmez)	Gereklik gelmeli, istek gele, dilek-şart gelse, emir gelsin

Kip kayması, ek fiil, birleşik zaman

- Bir kip başka bir zamanın anlamında kullanılabilir: "Yarın sınava giriyorum." (şimdiki zaman, gelecek anlamında)
- Emir kipinde birinci kişi yoktur; üçüncü tekil kişi "-sın" alır: gelsin, ayrılsın.
- **Ek fiil** isim soylu sözcüğü yüklem yapar: "Hava soğuktu." (soğuk idi). Dört biçimi var: -dı, -mış, -sa, -dır.
- Çekimli fiile ek fiil gelirse **birleşik zaman** olur: geliyordu (hikâye), gelirmiş (rivayet), gelecektse (şart).
- "-ken" ekinin olduğu yerde ek fiil vardır: çocukken (çocuk iken).
- Ek fiilin olumsuzu "değil", "var"ın olumsuzu "yok"tur.

7 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

ÖSYM'nin bu ünitadaki sorularda kurduğu tuzaklar. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 Kökü bulmak için ekleri sondan at: "işlemci"nin kökü "iş", isimdir. **TYT 2018/8**
- 2 "Kendinden" sözünde yapım eki yok: kendi + n + den. **TYT 2018/11**
- 3 "-ları" her zaman üçüncü çoğul iyelik değildir; çoğu kez çokluk + tekil iyeliktir: Türk halkları. **TYT 2019/8**
- 4 Sıfat-fiilden sonra gelen "-ları" belirtme değil iyeliktir: izledikleri. **TYT 2019/9**
- 5 "Tüm, bütün, her" isimden önce gelince sıfattır, zamir değil. **TYT 2019/12**
- 6 Ek almış adlaşmış sıfat isimdir: "üç büyüğü" sözündeki "büyüğü" sıfat değil isim. **TYT 2019/13**
- 7 "Zamanı gelince" sözündeki "-ı" iyeliktir: onun zamanı. **TYT 2020/9**
- 8 İsim tamlaması sıfat tamlaması sayılmaz; "kas hareketleri" isim tamlamasıdır. **TYT 2020/10**
- 9 "İhtiyaçlarını" sözünde sahip tek: ek çokluk + tekil iyelik, çoğul iyelik değil. **TYT 2021/9**
- 10 Parçada "-ı" ile biten her sözcük belirtme eki taşımaz; iyelik de olabilir. **TYT 2022/8**
- 11 "Karşı" yönelme ekinden sonra gelirse edattır: yeniye karşı. **TYT 2022/9**
- 12 "Yaşadığım keşmekeş" sıfat tamlamasıdır; ötekiler belirtili isim tamlaması. **TYT 2024/10**

13 "Sözcükleri kullanmak" sözündeki "-leri" çokluk ve belirtmedir. TYT 2025/10

14 Tamlamadaki ikinci sözcüğün eki iyeliklidir; nesne olan sözcükteki "-ı" ise belirtme. TYT 2026/8

8 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. "Kitabı çok sattı." cümlesinde "-ı" belirtme ekidir.	☐ D ☐ Y
2. "Kitabı bitirdim." cümlesinde "-ı" belirtme ekidir.	☐ D ☐ Y
3. "Bu" her zaman işaret sıfatıdır.	☐ D ☐ Y
4. "Hızlı koştu." cümlesinde "hızlı" zarftır.	☐ D ☐ Y
5. "Gözlük" türemiş bir sözcüktür.	☐ D ☐ Y
6. "Okula doğru yürüdü." cümlesinde "doğru" sıfattır.	☐ D ☐ Y
7. "Kapı kolu" belirtili isim tamlamasıdır.	☐ D ☐ Y
8. "Yarın geliyorum." cümlesinde kip kayması vardır.	☐ D ☐ Y
9. Fiile gelen "-lar" çokluk ekidir.	☐ D ☐ Y
10. Emir kipinin birinci tekil kişi çekimi yoktur.	☐ D ☐ Y
11. "Bütün öğrenciler geldi." cümlesinde "bütün" zamirdir.	☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. Y "Onun kitabı" dediği için iyelik eki.	7. Y Tamlayan ek almamış; belirtisiz isim tamlaması.
2. D Neyi bitirdim? Kitabı: belirtme eki.	8. D Şimdiki zaman eki gelecek anlamında kullanılmış.
3. Y İsmi yerini tutarsa zamirdir: "Bunu al."	9. Y Fiile gelen "-lar" kişi ekidir: gelecekler.
4. D Fiili nitelediği için zarf.	10. D Emir kipi ikinci ve üçüncü kişilerle çekimlenir: gel, gelsin.
5. D göz + -lük yapım eki.	11. Y İsmi belirttiği için belgisiz sıfattır.
6. Y Yönelme ekinden sonra gelen "doğru" edattır.	

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Türkçe testi).